

Вечната книга на българите

250 години „История славянобългарска“

Отец Паисий Хилендарски,
худ. Кою Денчев

Годината е 1762-ра. В своята малка килия на Света гора един български монах завършва книга, която ще има необикновена съдба.

Името на този скромен, но велик българин е Паисий Хилендарски. Когато Паисий написва своето произведение, няма българска държавност. Има само народ – поробен, обезверен, без национално самочувствие.

Трагичната съдба на тоя народ вълнува хилендарския монах; той се измъчва от мисълта, че българщината загива и затова превръща своята „историйца“ в призив за национално осъзнаване.

Малката „книжица“ събужда спомена за отминалото величие и слава, оживелите образи започват да говорят и българинът открива първоизворите на духовната си самоличност.

Паисий си поставя ясна цел – с „История славянобългарска“ да възроди българската народност чрез внушението за обща вяра, език и територия. Той въплъщава началото, той е будителят, който е вперил всевиждащ поглед и в миналото, и в бъдещето. Воден от безпределния си патриотизъм, Паисий е намерил най-силните аргументи, за да докаже величието на българския дух, да разбуди приспаната национална сваят, обхващайки цялостно историческото ни битие.

Монахът започва да сглобява като разпиляна мозайка спомена за българското минало, изгубено в прашните манастирски библиотеки или присъстващо в написаните истории на други езици и други народи. Той

извървява дълги пътища в търсене на изгубената история – минава през Рилската обител и след повече от едномесечно пътуване стига през 1761 год. в сръбския град Сремски Карловци с надеждата да открие в тамошните богати библиотеки още документи за историята на българите. И ги намира.

Завръщайки се в Хилендарския манастир, Паисий започва да пише.....

В хода на историческия разказ авторът преследва съдбата на своя народ. Словото му е целенасочено и категорично, то въздейства с патриотичното си пристрастие и с лаконичния си изказ.

В предисловието има всичко – болка и надежда, родолюбие и жертвотовност, изстрадана истина и сила на духа. И една изключителна прозорливост, предопределена от поуките на миналото и настоящето.

Макар и усамотен в Хилендар и Зограф, когато работи над съчинението си, Паисий е в диалог с всички българи.

Пламенните му слова са отправени към неуки и необразовани, прости и знатни, но обединени от българския си корен и от неугасващия интерес към родното.

А целият гняв, цялата мъка, болка и ненавист на монаха са насочени към родоотстъпниците и предателите на българския род.

След емоционалния упрек в увода: „О, неразумний и юроде! Поради що се срамуваш да се наречеш българин и не четеш и не говориш на своя език?“, ревностният родолюбец представя славното минало на българите в героически летопис, сочейки доказателства за българската мощ и блясък на българските царства.

Представяйки културната история на българите, особено горд е йеромонахът с делото на славянските учители Кирил и Методий, на Климент Охридски и Иван Рилски; прославя азбуката и книгите, разказва за покръстването и за българската патриаршия.

А родната духовна история свързва с деянията на българските светци. Завършил своята творба в Зографския манастир, преписал я на чисто, Паисий отново тръгва – на едно от най-важните си пътешествия – да представи историята на българите. Първата му, най-съдбоносна среща е в Котел, със Стойко Владиславов – бъдещият български епископ Софроний Врачански, който прави първия препис на „История славянобългарска“. А Паисий продължава пътуването си по цялата българска земя и всеки нов препис е преписван и преписван, за да се превърне в една от най-ценните и търсени книги на своето време.

С новаторския си дух „История славянобългарска“ поставя началото на Българското възрождане. Тя е първият учебник по българска история, в който патриотизмът блика от всеки ред.

Тя вдъхва увереност и национално самочувствие; със своята уникалност и изключителност тя е страстен зов за самоосъзнаването на българина и сигурен път към жадуваната свобода. В диалога на Паисий с българина и света се сменят различни поколения читатели и слушатели.

Вечни остават само „Историята“ и нейният автор, които столетия след създаването ѝ продължават да бъдат извор на национална гордост.

Роден в Банско, кръстосал надлъж и нашир цялото Отечество, починал в с.Амбелино (днес част от Асеновград), Паисий оставя една творба, но тя се оказва достатъчна, за да направи името му знамение.

„Българино, не се мами, знай своя род и език и се учи на своя език!“ – призовава и днес хилендарският монах. В тези думи е закодирано вълнуващо послание към идните поколения – да бранят българското слово, да пазят българския национален дух.

Снежана Таскова